

Ziņas sabiedrības statūtos, ja tai ir dažādas daļu kategorijas

Lasītājs jautā: Komerclikuma (KL) 144.panta 1.daļas 4.¹punktā ir teikts – ja sabiedrībai ir dažādas daļu kategorijas, tās norāda statūtos kopā ar no tām izrietošajām tiesībām, kā arī katras kategorijas daļu skaitu un nominālvērtību. Kas ietilpst tiesībās, kas izriet no katras daļas kategorijas?

Uzņēmums Uzņēmumu reģistrā (UR) iesniedza statūtu grozījumus par daļu kategoriju ieviešanu, norādot katras kategorijas tiesības, neprecizējot dividenžu izmaksas kārtību. UR atteica šo izmaiņu reģistrāciju, atsaucoties uz KL 144.panta 1.daļu, un pauda, ka statūtos norādāma informācija par dividenžu sadales kārtību. Tomēr ne šajā, ne arī citos pantos nav minēts, ka dividenžu sadales kārtība būtu jānorāda statūtos, tāpēc uzņēmums to nevēlas darīt.

Sabiedrības statūti ir viens no kapitālsabiedrības (sabiedrības ar ierobežotu atbildību vai akciju sabiedrības) dibināšanas dokumentiem, līdz ar dibināšanas līgumu vai lēmumu, ja sabiedrībai ir tikai viens dibinātājs. Sabiedrības statūti ir privāttiesisks akts, tādēļ tie ir juridiski saistoši tikai pašai sabiedrībai, tās dalībniekiem un pārstāvjiem (valdes un padomes locekļiem) visā sabiedrības pastāvēšanas laikā, proti, statūti ir dokuments, kas nosaka sabiedrības darbības noteikumus pēc tās nodibināšanas un ierakstīšanas komercreģistrā.

KL 144.pantā noteikts, kāda informācija obligāti jānorāda sabiedrības statūtos, piemēram, sabiedrības nosaukums, pamatkapitāla lielums, kā arī valdes locekļu pilnvaru apjoms un cita informācija.

Daļu kategoriju veidi

2021.gadā KL tika papildināts ar 186.¹pantu, kas sabiedrībām ar ierobežotu atbildību piešķir tiesības paredzēt vairākas daļu kategorijas. Tādējādi komersanti var izveidot tiem piemērotāko pārvaldības un dividenžu izmaksas modeli.

Komerctiesību praksē ir izplatītas vairākas daļu kategorijas:

- **parastās daļas;**

Parastā daļa, kas ir visizplatītākais daļu veids pasaulē, ir daļa, kas tās turētājam dod tiesības piedalīties sabiedrības pārvaldē, tostarp balsot, saņemt dividendes un likvidācijas kvotu. Līdz pat brīdim, kad stājas spēkā minētie grozījumi KL, tās bija vienīgās daļas, kuras sabiedrība varēja emitēt.

- **parastās daļas bez balsstiesībām;**

Jau nosaukums liecina, ka šīm daļām ir tādi paši nosacījumi kā parastajām daļām, izņemot balsstiesības. Šādas daļas bieži tiek emitētas uzņēmuma darbiniekiem, lai daļu atalgojuma varētu izmaksāt dividendēs, tādējādi optimizējot nodokļu maksājumus. Šai daļu kategorijai – līdzīgi kā atliktajām daļām – var paredzēt izpirkuma nosacījumus.

- **priekšrocību daļas;**

Priekšrocību daļām ir vairākas atšķirīgas iezīmes – šo daļu turētājam ir tiesības uz dividendēm pirms parasto daļu turētāja, kā arī priekšrocība likvidācijas gadījumā, proti, priekšrocību daļu turētāju prasījumi tiek apmierināti pirms parasto daļu turētājiem.

Šo daļu emitēšana ir īpaši pievilcīga tiem investoriem, kuriem nav padziļinātu zināšanu par konkrētā uzņēmuma komercdarbību un kuri nevēlas piedalīties uzņēmuma vadībā, bet ir gatavi ieguldīt. Šīs kategorijas daļu turētāji parasti saņem fiksētas summas dividendes, ko izsaka procentos no daļas nominālvērtības. Tas nozīmē, ka dalībnieks negūst labumu no uzņēmuma peļņas palielināšanās. Dividenžu likme, kas uzņēmumam jāpiedāvā potenciālajam investoram par priekšrocību akcijām, parasti ir par dažiem procentpunktiem augstāka nekā pašreizējā komerciālā aizdevuma procentu likme.

- **kumulatīvas priekšrocību daļas;**

Kumulatīvo priekšrocību daļu īpašniekiem, līdzīgi kā priekšrocību daļu īpašniekiem, ir tiesības uz dividendēm pirms parasto daļu īpašniekiem. Šo daļu galvenā atšķirība no priekšrocību daļām ir tā, ka daļu īpašniekiem ir tiesības prasīt uzkrāto dividenžu izmaksu nākamajā gadā pat tad, ja sabiedrības dalībnieki konkrētajā gadā nolemj neizmaksāt dividendes.

· **izpērkamās priekšrocību daļas.**

Tās ir daļas, kas dod uzņēmumam tiesības pēc noteikta laika perioda par iepriekš noteiktu cenu izpirkt daļas no īpašnieka. Šāda veida daļas var nodrošināt sabiedrībai iespēju atrast investorus, kas gatavi iegādāties parastās daļas un piedalīties komercdarbības uzsākšanā, vienlaikus nodrošinot komercdarbības idejas autoriem iespēju atgūt kontroli pār sabiedrību.

Daļu kategoriju identificēšana statūtos

KL 144.panta 1.daļas 4.¹punkts paredz pienākumu statūtos identificēt sabiedrībā esošās daļu kategorijas, *norādot tiesības, kas izriet no katras daļu kategorijas, kā arī katras kategorijas daļu skaitu un nominālvērtību.*

Šāds panta formulējums varētu radīt jautājumus par to, cik detalizētai ir jābūt statūtos norādītajai informācijai par katru no daļu kategorijām. Piemēram, ja statūtos tiek norādīts, ka konkrēto daļu kategorijas īpašniekiem ir tiesības uz dividendēm, bet nav norādīts, kādā veidā un proporcijā dividendes tiek sadalītas starp dažādām daļu kategorijām, UR šādu informāciju var uzskatīt par nepietiekamu un atteikt reģistrēt izmaiņas sabiedrības statūtos.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma (APL) 1.panta 3.daļai šāds UR atteikums ir uzskatāms par administratīvu aktu, ko var apstrīdēt APL noteiktajā kārtībā. Ņemot vērā, ka pārsūdzības process var ilgt vairākus mēnešus vai pat gadus, vispirms būtu jāizvērtē, vai ir pietiekami iemesli uzskatīt atteikumu par nepamatotu.

Kaut arī tiesības, kas saistītas ar attiecīgo daļu kategoriju (piemēram, rakstā pieminētās tiesības uz dividendēm), formāli ir norādītas, tik vispārīga norāde bez skaidrojuma par dividenžu sadales kārtību dalībnieku starpā nonāk pretrunā ar sabiedrības statūtu kā dibināšanas dokumenta mērķi. Statūtu uzdevums ir skaidri aprakstīt sabiedrības pārvaldību, piemēram, paredzot, ka darbinieku daļu īpašniekiem ir tiesības saņemt noteiktu peļņas kvotu, kas ir lielāka par to peļņas daļu, kas darbiniekam pienāktos, ja viņam piederētu parastā sabiedrības daļa.

Domājams, ka gadījumā, ja ir vairākas daļu kategorijas, sabiedrības statūtos būtu jānorāda pēc iespējas plašāka informācija, lai esošie vai potenciālie dalībnieki vai trešās personas varētu pilnībā izprast sabiedrības struktūru, tās pārvaldību un

katrai daļu kategorijai piemītošās tiesības. Ja statūti neļauj saprast sabiedrības darbības pamatnoteikumus, zūd šādu statūtu sākotnējā jēga – skaidri noteikt sabiedrības darbības pamatnoteikumus.

Turklāt saskaņā ar KL 186¹.panta 3.daļu, ieviešot sabiedrībā vairākas daļu kategorijas, mainās arī sabiedrības statūtu grozīšanas kārtība, proti, *ja sabiedrībai ir vairākas daļu kategorijas, lēmums par statūtu grozījumiem, kas paredz grozīt, ierobežot vai atcelt attiecīgai daļu kategorijai noteiktās tiesības, ir pieņemts, ja tam piekrīt visi attiecīgās kategorijas daļu turētāji, ja vien statūtos nav noteikts citādi.* Savukārt, ja statūtos ir noteikts, ka visu konkrētās kategorijas daļu īpašnieku piekrišana nav nepieciešama, tad daļu īpašnieks, kurš balsojis pret vai balsojumā nav piedalījies, var pieprasīt, lai sabiedrība atpirktu viņa daļas.

Šis apstākļu kopums liek secināt, ka KL 144.panta 1.daļas 4.¹punkts paredz to, ka, aprakstot vairākas daļu kategorijas, sabiedrības statūtos ir jānorāda pilnīga informācija par konkrēto daļu un to, kādas tiesības attiecībā uz lēmumu pieņemšanu (balsošanu), dividenžu un likvidācijas kvotas sadali šādai daļai atšķiras no parastās sabiedrības daļas.

<https://ibizness.lv/raksti/uznemuma-vadiba/juridiski-padomi/biz-new-zinas-sa-biedribas-statutos-ja-tai-ir-dazadas-dalu-kategorijas/29923>